

AMO.CZ

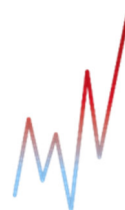
ÚNOR 2024

POLICY PAPER | 03

Komunitní energetika a energetická chudoba

Kristina Zindulková

KLIMATICKÝ PAPER č. 27

OBSAH

Shrnutí	2
Doporučení	3
Úvod	4
1 Potenciál komunitní energetiky k řešení energetické chudoby	6
2 Výhody komunitní energetiky	7
3 Současné využití komunitní energetiky k řešení energetické chudoby	13
4 Podmínky, za kterých může komunitní energetika přispět k řešení energetické chudoby	14
Závěr.....	18

Shrnutí

- Energetické komunity mohou k řešení energetické chudoby pomoci skrze snížení nákladů na elektřinu, zvýšení odolnosti vůči zvyšování cen energie nebo vytváření místní svépomocné komunity.
- Že má komunitní energetika pomáhat nízkopříjmovým a zranitelným domácnostem, na to myslí už evropská legislativa – např. aktualizace evropské směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů (tzv. RED II) z roku 2018.
- V českém kontextu se téma objevuje ve Vnitrostátním plánu v oblasti energetiky a klimatu, nicméně nepředestírá žádná konkrétní opatření, jak udělat energetické komunity inkluzivní. Stejně tak státní podpora energeticky úsporných opatření míří z velké části na majetnější domácnosti a majitele domů.
- Komunitní energetika nepatří mezi prioritní řešení energetické chudoby – těmi jsou podpory zateplení, sociálního bydlení nebo přímá finanční pomoc. Nicméně energetické komunity jsou prakticky jediným způsobem aktivního zapojení domácností v energetické chudobě do energetiky.
- Bariéry pro založení a vstup do komunity jsou pro zranitelné skupiny často znásobené. V současnosti hrozí, že zranitelné domácnosti nebudou mít k projektům komunitní energetiky přístup z finančních důvodů, kvůli nižšímu sociálnímu kapitálu, větší časové vytíženosti atd., což může posílit stávající společenské nerovnosti.
- Výzkumy ukazují, že majitelé a majitelky domácích elektráren jsou často ochotni sdílet vlastní nevyužité přetoky elektřiny zadarmo veřejné instituci nebo jiné domácnosti, která si nemůže dovolit elektřinu. Energetické komunity by mohly tuto skutečnost přetavit skrze solidární ekonomické modely v nižší ceny elektřiny pro energeticky chudé.

Doporučení

Stát a samosprávy by měly vytvořit takový rámec podpory komunitní energetiky, který umožní účast energeticky chudých a zranitelných domácností v energetických komunitách. To mohou udělat skrze následující aktivity:

- Vytvořit takové schéma podpory, které umožní zranitelným domácnostem pokrýt vstupní finanční příspěvek pro zapojení do energetické komunity.
- Podpořit formu energetických komunit, kde jsou díky splácení počáteční investice skrze měsíční příspěvky na spotřebovanou energii nízké nároky na vlastnictví kapitálu, např. skrze zvýhodněné půjčky nebo záruku na bankovní úvěr.
- Nastavit motivace pro iniciátory komunit zapojit zranitelné domácnosti. V podpůrných programech může být vyhrazena bonusová částka, kterou mohou komunity čerpat pod podmínkou zapojení zranitelných domácností, případně mohou takové komunity systematicky dostávat přednost.
- Podpořit vznik solidárních ekonomických modelů, které dávají zranitelným domácnostem (např. domácnosti v sociálním bydlení, seniorské domácnosti, členové v invalidním důchodu nebo nízkopříjmové domácnosti) nárok na nižší cenu elektřiny z přetoků. Zahrnout takovou možnost do seznamu vzorových ekonomických modelů, podpořit pilotní projekty, které tuto možnost aplikují.
- S ohledem na to, že komunitní energetika a obecně instalace OZE jsou výhodnější pro elektrifikované a zateplené domácnosti, nasměrovat dotace na energetická opatření k nízkopříjmovým domácnostem, pro které jsou zároveň dotace nejnepostradatelnější.
- V energetických komunitách nastavit jasné a spravedlivé podmínky a postupy pro neplatiče a zároveň takovým domácnostem umožnit platby za energie v menších a častějších splátkách.
- Soustředit se i na nefinanční podporu, např. skrze zvyšování dostupnosti energetického, finančního, administrativního i právního poradenství po vzoru podpory při podávání žádosti do NZÚ Light nebo přípravy vzorových dokumentů pro založení energetické komunity.

Úvod

Energetická krize posledních let spojená zejména s invazí Ruska na Ukrajinu přinesla energetiku do centra veřejné diskuze. Veřejnost se vyrovnávala s rekordními cenami energií a s tím se začala zajímat o dříve pozapomenutá témata, jako jsou krátkodobá a dlouhodobá úsporná opatření, dotace na fotovoltaiku nebo závislost na fosilním plynu z Ruska – a vůbec, jak máme naplněné domácí plynové zásobníky. Došlo i na dvě další zásadní témata: energetickou chudobu a komunitní energetiku.

S energetickou krizí stoupaly náklady za energie, někdy až násobně. Bylo jasné, že stále více lidí se potýká s problémem, jak zajistit a zaplatit energie potřebné k běžnému životu, ať už se jednalo o elektřinu, zemní plyn, nebo teplo. Takový stav můžeme popsat jako **energetickou chudobu**, která se sice často potkává s příjmovou chudobou, ale závisí také na cenách energií, kvalitě bydlení a dalších faktorech. Nové výzkumy ukázaly, že ještě před krizí se u nás v energetické chudobě nacházel téměř jeden milion obyvatel a krize nutně musela tento počet zvýšit.¹ Zároveň se ukazuje, že energetická krize víc dopadá na už tak zranitelné domácnosti, pro které se rostoucí náklady na základní potřeby (energie, bydlení apod.) v rozpočtu projevují výrazněji než u vysokopříjmových domácností.²

S tím se otevřela bezprostřední otázka, jak zabránit negativním dopadům krize na zranitelné domácnosti. Krátkodobě to podněcuje debatu o tom, **jaká opatření má vláda nastavit pro řešení energetické krize. Jak může bojovat s energetickou chudobou?** Dlouhodobě to ale přináší i konceptuálnější otázky: **jak má vypadat energetický systém**, aby fungoval pro celou společnost? Může tomu přispět **energetická transformace**, tedy přechod z fosilních zdrojů energie na ty nízkouhlíkové?

Energetická chudoba označuje stav, kdy má domácnost „nedostatečný přístup... k základním energetickým službám, které zajišťují základní úroveň a důstojnou životní úroveň a zdraví“.³ tedy nemůže si dovolit komfortně vytápět obydli a využívat dalších energetických služeb. Příčina je většinou kombinovaná a zahrnuje nedostatečné příjmy, nízkou energetickou účinnost domácnosti a vysoké výdaje za energie. Pro energetickou chudobu existuje řada indikátorů, např. vysoký poměr výdajů na energie v rozpočtu nebo nedoplatky na energiích.⁴ Podle Hnutí Duha se před krizí problém energetické chudoby týkal 900 tisíc lidí, dnes je číslo pravděpodobně ještě vyšší.⁵

Energetická krize zároveň urychlila tlak na přijetí zákonů, které umožňují efektivní dekarbonizaci. Novelizací postupně prochází energetický zákon: nejprve prošla novela zvaná Lex OZE 1 pro zjednodušení výstavby obnovitelných zdrojů

¹ Jan Klusáček et al., „Energetická chudoba a její řešení“ (Hnutí DUHA. Ostravská univerzita, Platforma pro sociální bydlení, Za bydlení, listopad 2022), https://hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2023/01/soc_bydleni_finalni_jedna_strana_opr.pdf.

² Oldřich Sklenář, „Distribuční analýza dopadů energetické krize na české domácnosti“ (AMO, září 2023), <https://www.amo.cz/cs/klimatym/distribucni-analyza-dopadu-energeticke-krize-na-ceske-domacnosti/>.

³ MPO, „Aktualizace Vnitrostátního plánu České republiky v oblasti energetiky a klimatu (návrh)“, říjen 2023, https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/strategicke-a-koncepcni-dokumenty/2023/10/Aktualizace_NKEP_10_2023_final.pdf.

⁴ Kristina Zindulková, „Energetická chudoba v Česku: definice, indikátory, vývoj a řešení“ (AMO, 2022), https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2022/11/Factsheet_energeticka_chudoba_final.pdf.

⁵ Jan Klusáček et al., „Energetická chudoba a její řešení“ (Hnutí DUHA. Ostravská univerzita, Platforma pro sociální bydlení, Za bydlení, listopad 2022), https://hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2023/01/soc_bydleni_finalni_jedna_strana_opr.pdf.

energie,⁶ v projednávání je novela Lex OZE 2, která ustanovuje pravidla pro komunitní energetiku a sdílení elektřiny. Další na řadě je Lex OZE 3, která přináší pravidla pro akumulaci energie a agregaci flexibility. Díky změnám tak budou mít domácnosti, samosprávy i další subjekty možnost stavět OZE jednodušeji, a navíc zakládat **energetické komunity** a tak mezi sebou sdílet elektřinu.

Evropská legislativa, česká ministerstva i zástupci a zástupkyně samospráv očekávají, že komunitní energetika může výhody energetické transformace přinášet do domácností a zároveň představovat jedno z řešení energetické chudoby. Komunitní energetika totiž umožňuje aktivně do energetického systému zapojit i menší hráče, kteří předtím byli jen pasivními spotřebiteli. Domácnosti a samosprávy se mohou spojit a postavit si vlastní zdroje tam, kde by na to jednotlivci nestačili, případně mezi sebou mohou sdílet elektřinu, kterou doma vyrobí, ale už nespotřebují. Na druhou stranu, někteří pochybují, jestli vůbec bude komunitní energetika ekonomicky výhodná,⁷ jiní ukazují, že komunitní energetika je často spíš záležitost movitějších domácností a těm nejzranitelnějším nepomáhá (viz dále).

Tento text si klade otázku: **Může komunitní energetika pomáhat k řešení energetické chudoby, případně za jakých podmínek?**

Následující text se věnuje tomu,

- jaká jsou očekávání od komunitní energetiky jako nástroje pro řešení energetické chudoby,
- jaké jsou výhody komunitní energetiky ve vztahu k řešení energetické chudoby,
- jaké je současné zapojení zranitelných domácností v energetických komunitách
- a nakonec za jakých podmínek mohou být energetické komunity přístupnější zranitelným domácnostem.

Komunitní energetika označuje výrobu energie ze zdrojů, které vlastní a o kterých rozhoduje skupina občanů, případně samospráv a dalších subjektů, pro svou spotřebu. Je spojována s decentralizací a demokratizací energetiky.

Evropská legislativa definuje dva typy takových společenství. Ve směrnici RED II jsou definována společenství pro obnovitelné zdroje, zatímco ve směrnici o trhu s elektřinou jsou definována občanská energetická společenství.⁸ V českém kontextu ukotvuje komunitní energetiku novela energetického zákona tzv. Lex OZE 2, kde jsou definovány oba typy společenství, dále pojem aktivní zákazník, spolu s pravidly sdílení elektřiny skrz distribuční síť.

Transpozice pravidel ke komunitní energetice měla proběhnout do června roku 2021, nicméně česká legislativa byla dokončena až na konci roku 2023 a možnost sdílení elektřiny pro aktivní zákazníky a energetická společenství se otevře v polovině roku 2024. Už teď je ale možné zakládání energetických komunit připravovat: Ministerstvo životního prostředí např. vypsalolo dotaci na podporu zakládání energetických společenství.⁹

⁶ Martin Abel, „Nová pravidla pro OZE v Česku: Přehled platné a chystané legislativy“ (AMO, únor 2023), <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2023/02/OZE-1.pdf>.

⁷ Nano Green, „Vše, co byste měli vědět o Lex OZE II“, srpen 2023, <https://www.nanogreen.cz/blog/vse-co-byste-meli-vedet-o-lex-oze-ii>.

⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/944 ze dne 5. června 2019 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o změně směrnice 2012/27/EU, <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/944/oj>.

⁹ SFŽP, „Výzva č. 7/2023: Zakládání energetických společenství“, listopad 2023, <https://www.narodniprogramzp.cz/nabidka-dotaci/detail-vyzvy/?id=126>.

Občanské energetické společenství (OES): Je otevřenějším typem společenství. Může využívat i jiné než obnovitelné zdroje (pouze) elektřiny, členem může být jakýkoliv subjekt, ale hlasovací právo nesmí mít střední nebo velký podnik.

Společenství pro obnovitelné zdroje (SOZE): Má přísnější pravidla než OES. Může využívat jen obnovitelné zdroje elektřiny, plynu i tepla. Členem SOZE se nemůže stát velký podnik, hlasovací právo mají jen členové žijící v blízkosti energetických zdrojů komunity (v rámci území tří obcí s rozšířenou působností [ORP]).

Oba typy společenství: Pro oba typy platí, že společenství nesmí být zisková, smyslem je poskytování environmentálních, hospodářských a sociálních přínosů členům. Právní formu (např. spolek, družstvo) si ale vybírá společenství samo. Sdílení může probíhat na území max. tří ORP v max. tisíci předávacích místech¹⁰ (platí do 1. července 2026).

Aktivní zákazník: Finální nastavení určí vyhláška, nicméně se předpokládá, že na maximálně pět zdrojů elektřiny bude moci být připojeno 11 odběrných míst. To může použít jedna rodina nebo skupina domácností a jiných subjektů (podniků, samospráv, nebo kombinace), které se spolu domluví podobně jako energetické společenství na financování zdroje i postupu sdílení elektřiny.¹¹

1 Potenciál komunitní energetiky k řešení energetické chudoby

Že má komunitní energetika pomáhat zranitelným domácnostem, je obsaženo už v evropské legislativě. Aktualizace evropské směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů¹² (tzv. RED II) v roce 2018 měla za cíl vytvořit podmínky pro dosažení tehdejších klimatických a energetických cílů.¹³ Kromě dalšího zavazovala členské státy, aby implementovaly pravidla pro komunitní energetiku a samospotřebu. Členské státy mají zavést „rámec umožňující podporovat a usnadňovat rozvoj společenství pro obnovitelné zdroje“. Rámec má mimo jiné zajišťovat, aby **„účast ve společenstvích pro obnovitelné zdroje byla dostupná všem spotřebitelům, včetně spotřebitelů v nízkopříjmových nebo zranitelných domácnostech“** (RED II). Dále má národní rámec zajišťovat, aby „se veřejným orgánům dostávalo regulační podpory a podpory v oblasti budování kapacit, pokud jde o podporu a zřizování společenství pro obnovitelné zdroje a pokud jde o přímou účast těchto orgánů ve společenstvích“. Členské státy mají zároveň nízkopříjmovým domácnostem zajistit i dostupnost samospotřeby elektřiny z obnovitelných zdrojů (v českém legislativním návrhu to koresponduje s pravidly pro aktivní zákazníky). Směrnice uvádí, že hlavní prvky těchto podpůrných rámců a jejich provádění „musí být součástí aktualizací integrovaných vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu členských států a zpráv o pokroku podle nařízení (EU) 2018/1999“. V ideálním případě by tedy národní legislativa propojila podmínky umožňující komunitní energetiku s řešením energetické chudoby.¹⁴

¹⁰ Také odběrné místo. Jedná se o fyzické místo, kde je objekt napojený na distribuční síť, každé má svůj jedinečný kód, je vybaveno elektroměrem a hlavním jističem.

¹¹ Zákon č. 458/2000 Sb. Zákon o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon).

¹² Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/2001 ze dne 11. prosince 2018 o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů (přepřacované znění), <http://data.europa.eu/eli/dir/2018/2001/oj>.

¹³ Tehdejší cíl byl 32 % podíl OZE v energetickém mixu, v roce 2023 byl cíl navýšen na 42,5 %. Evropská komise, „2030 climate & energy framework“, 2024, https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2030-climate-energy-framework_en.

¹⁴ Florian Hanke, Rachel Guyet a Marielle Feenstra, „Do Renewable Energy Communities Deliver Energy Justice? Exploring Insights from 71 European Cases“, Energy Research & Social Science 80 (říjen 2021): 102244, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102244>.

V prosinci 2023 byla dojednána provizorní verze reformy trhu s elektřinou (Electricity Market Design), která by měla být schválena na začátku roku 2024. I ta zdůrazňuje, že legislativní nastavení sdílení energie by mělo věnovat zvláštní pozornost energeticky chudým a zranitelným spotřebitelům a umožnit jim přístup ke sdílení energie skrze k tomu cílená opatření.

V českém Vnitrostátním plánu¹⁵ (také Národní energeticko-klimatický plán, zkráceně NEKP) se píše, že „v boji proti energetické chudobě může být vhodným nástrojem princip komunitní energetiky, která může rovněž přinést pokrok v oblasti energetické účinnosti na úrovni domácností“. Podíváme-li se nicméně na seznam opatření, propojení komunitní energetiky s řešením energetické chudoby nenajdeme.¹⁶ Ministerstvo životního prostředí také deklaruje, že účelem komunitní energetiky je „podpora decentralizace a demokratizace (zvýšeného zapojení menších hráčů) energetiky [...] a opatření proti energetické chudobě, a to zejména na úrovni domácností a malých a středních podniků“.¹⁷ Otázkou zůstává, jak se to projeví v konkrétních politikách.

Nakonec i zástupci a zástupkyně samospráv očekávají, že přínosy komunitní energetiky budou kromě finančních i společenské: „Nezřídka zmiňovaným přínosem rozvoje ES (energetických společenství) je příspěvek k omezení energetické chudoby v dané obci (prostřednictvím 'komunitního plánování'), podpoře sociálně slabých, znevýhodněných obyvatel, ale také přínos k zaměstnanosti, zvýšený životní standard a komfort.“¹⁸

Očekávání jsou velká – jak tedy může komunitní energetika pomoci řešit energetickou chudobu?

2 Výhody komunitní energetiky

Začneme-li pohledem na energetickou chudobu, není komunitní energetika řešením, které se nabízí v první řadě. Podle analýzy Hnutí Duha se energetická chudoba v roce 2021 týkala 900 tisíc lidí, téměř 9 % české populace. Hlavními strukturálními příčinami energetické chudoby je zaprvé obtížná finanční situace a zadruhé vysoká energetická náročnost bydlení. Prioritním řešením je zejména podpora domácností v obtížné finanční situaci pomocí **nástrojů státní sociální podpory**, např. příspěvkem na bydlení nebo účinnou bytovou politikou, anebo naopak podpora domácností skrze **regulace cen nebo cílených slev na energii**. A v druhé řadě **zvyšování energetické účinnosti bydlení**, a to i v nájemním bydlení.¹⁹

Nicméně problém vysokých nákladů na energii se netýká jen nízkopříjmových domácností – **polovina české populace platila za energii víc než 8,65 % (téměř 10 %) svého příjmu ještě před energetickou krizí v roce 2021**.²⁰ Jedním z typických indikátorů energetické chudoby je právě překročení 10% hranice nákladů na energii²¹ – pokud by se takto používal v Česku, energetická chudoba se

¹⁵ MPO, „Aktualizace Vnitrostátního plánu České republiky v oblasti energetiky a klimatu (návrh)“, říjen 2023, https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/strategicke-a-koncepcni-dokumenty/2023/10/Aktualizace_NKEP_10_2023_final.pdf.

¹⁶ Pro řešení energetické chudoby se počítá s Novou zelenou úsporám 2022–2030, Novou zelenou úsporám Light a Krizovým opatřením ke snížení spotřeby energie. Podpora komunitní energetiky je zahrnuta v Modernizačním fondu.

¹⁷ MŽP, „Komunitní energetika“, 31. leden 2023, https://www.mzp.cz/cz/komunitni_energetika.

¹⁸ Michaela Valentová, Michaela Makešová a Lukáš Janota, „Rozvoj komunitní a lokální energetiky v ČR: rozhodování, očekávané přínosy a překážky“, 2022.

¹⁹ Jan Klusáček et al., „Energetická chudoba a její řešení“ (Hnutí DUHA. Ostravská univerzita, Platforma pro sociální bydlení, Za bydlení, listopad 2022), https://hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2023/01/soc_bydleni_finalni_jedna_strana_opr.pdf.

²⁰ Ibid.

²¹ Zaznává i jako indikátor pro strategické cíle pro přípravu Státní energetické koncepce. MPO, „Východiska aktualizace Státní energetické koncepce ČR a souvisejících strategických dokumentů“,

nebude týkat jen zmíněných 9 %, ale spíše poloviny populace. Před energetickou krizí platilo 15 % českých domácností víc než 17,3 % svého rozpočtu na energie, tedy dvakrát víc, než je český medián. To je zároveň jeden z ukazatelů, který pro energetickou chudobu používá metodika MPO, jež počítá, že podle všech sledovaných indikátorů dohromady bylo v roce 2018 25 % populace v energetické chudobě.²² Jde tedy o problém, který se týká velké části společnosti.

Komunitní energetika a samospotřebitelství (aktivní zákazník) je přitom prakticky jediná možnost, jak se běžný člověk může podílet na energetické transformaci a stát se přímým aktérem v energetice.²³ Studie EGÚ Brno zároveň ukazuje, že elektřina vyrobená v energetických komunitách na bytových domech a veřejných budovách²⁴ může pokrýt až 80 % spotřeby českých domácností, a to z obnovitelných zdrojů.²⁵ Komunitní energetika tak umožňuje přeměnu energetického systému nejen ve smyslu změny primárních zdrojů (z fosilních k obnovitelným), ale i změny struktury vlastnictví a rozhodování v energetice. S tím souvisí dva zmíněné pojmy: decentralizace a demokratizace energetiky, jak ji zmiňuje MŽP výše.

Současný energetický systém je centralizovaný kolem několika desítek zásadních zdrojů (typicky uhelných nebo jaderných), které tvoří kolem 70 % výroby elektřiny. Obnovitelné zdroje umožňují **decentralizaci** směrem k velkému počtu zdrojů v různorodém vlastnictví (lokálních firem, domácností, obcí apod.), není to ovšem samozřejmostí: stejně tak mohou vzniknout velké větrné nebo solární parky v rukou několika energetických firem. Ostatně to se ukazuje třeba na čerpání prostředků z Modernizačního fondu.²⁶

S tím souvisí i **demokratizace** energetiky. To může znamenat obecně rozšíření kontroly nad energetickým systémem do rukou uživatelů skrz decentralizaci vlastnictví, v užším smyslu se jedná o rozšiřování demokratického rozhodování nad energetikou, ať už skrze obecní a městské projekty, nebo ty komunitní.

duben 2023, <https://www.mpo.cz/cz/energetika/strategicke-a-koncepcni-dokumenty/vychodiska-aktualizace-statni-energeticke-koncepcce-cr-a-souvisejicich-strategickych-dokumentu--273672/>.

²² Metodika dochází k jinému číslu než studie Hnutí Duha, používá totiž mírně upravenou metodiku. Radek Tahal et al., „Zranitelný zákazník a energetická chudoba v ČR: Mapovací a plánovací studie“ (MPO, březen 2021), https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/vyzkum-a-vyvoj-v-energetice/resene-dokoncene-projekty-a-jejich-vystupy/projekty-podporene-v-ramci-1-verejne-souteze-programu-theta/2021/7/ECH_ZZ_studie.pdf.

²³ Viz Vnitrostátní plán: „Komunitní energetika může umožňovat, aby se trhu s energií účastnily některé skupiny spotřebitelů v domácnostech, které by toho jinak třeba nebyly schopny.“ MPO, „Aktualizace Vnitrostátního plánu České republiky v oblasti energetiky a klimatu (návrh)“, říjen 2023, https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/strategicke-a-koncepcni-dokumenty/2023/10/Aktualizace_NKEP_10_2023_final.pdf.

²⁴ Konkrétně v bytových domech a veřejných budovách, při zahrnutí dalších variant by byl potenciál vyšší.

²⁵ Matěj Hrubý et al., „Studie potenciálu komunitní energetiky v obcích a bytových domech ČR“ (EGÚ Brno, prosinec 2021), https://www.cde-org.cz/media/object/1933/studie_potencialu_komunitni_energetiky.pdf.

²⁶ Zatímco projektům komunitní energetiky Modernizační fond uniká, protože donedávna nebyla schválena legislativa nutná k jejich realizaci, na začátku roku 2023 čerpalo zhruba polovinu financí z výzvy RES+ Modernizačního fondu ČEZ; 10 největších příjemců vyčerpalo čtyři pětiny financí rozdělených v rámci této výzvy. David Tramba, „Nejvíce peněz na fotovoltaiku z ModFondu získal ČEZ, uspěli také miliardáři Tykač, Otava, Háva a Babiš“ (Ekonomický deník, duben 2023), <https://ekonomickydenik.cz/nejvic-penez-na-fotovoltaiku-z-modfondu-ziskal-cez-uspeli-take-miliardari-tykac-otava-hava-a-babis/>.

MŽP, „Schválené projekty Modernizačního fondu“, 2024, <https://www.sfzp.cz/dotace-a-pujcky/modernizacni-fond/schvalene-projekty/>.

Tabulka 1: Výhody komunitní energetiky v souvislosti s řešením energetické chudoby

Přínosy komunitní energetiky	Týká se...
Přínosy pro spotřebitele	
Úspory na platbách za elektřinu, odolnost vůči zvyšování cen energie	Domácí/obecní fotovoltaické elektrárny (FVE) bez sdílení, aktivní zákazníci i energetická společenství
Sdílení elektřiny: využití přetoků, propojení obecních budov	Aktivní zákazníci (domácnosti i samosprávy), energetická společenství
Spotřeba lokální obnovitelné energie	Domácí/obecní FVE bez sdílení, aktivní zákazníci energetická společenství
Spolupráce, poradenství	Energetická společenství
Přínosy pro energetickou transformaci	
Řízení na straně poptávky Snižování spotřeby elektřiny skrz využití přetoků v komunitě Vytváření pozitivního vztahu veřejnosti k OZE Podnícení investic do dekarbonizace	

Zdroj: autorka

2.1 Úspory a stabilní ceny

První dvě výhody jsou společné samozásobitelství a komunitní energetice. Jedná se o finanční úsporu a vyšší cenovou stabilitu. Po zaplacení počáteční investice je elektřina z větrných a solárních zdrojů prakticky zadarmo, úspora oproti původním cenám potom určuje, jaká dlouho trvá, než se investice vrátí. Návratnost fotovoltaiky je u každého projektu rozdílná, záleží na původních cenách energie, velikosti dotace, velikosti spotřeby a jejím rozložení v čase, ceně i umístění fotovoltaiky apod. S vysokými cenami elektřiny na trhu a často i 50% dotací se návratnost zkracuje, obecně se uvádí mezi pěti a 10 lety s tím, že panely mají obvykle záruku kolem 20 let a ještě delší životnost (nicméně další komponenty systému výpočet komplikují). I proto už tisíce domácností instalovaly na střechy solární panely, často s podporou státu, a větší či menší část svých energetických potřeb zaopatřují díky vlastní elektřině.

Druhou výhodou může být odolnost vůči kolísání ceny energie na trhu. Jednoduše, čím méně elektřiny odebírám od dodavatelů, tím méně mě ovlivňuje cena na trhu.²⁷ Zase ale záleží na konkrétních podmínkách, zejména na fixaci ceny elektřiny v konkrétním tarifu a zdroji tepla. V ČR tak odolnost vůči tržním cenám během energetické krize pocítily zejména domácnosti napojené na obecní vytápění.²⁸

²⁷ Gabriela Baczyńska, „Energy Crunch in Belgium Drives Spike in Demand for Renewable Energy Cooperatives“, Reuters, srpen 2022, <https://www.reuters.com/business/energy/energy-crunch-belgium-drives-spike-demand-renewable-energy-cooperatives-2022-08-22/>.

²⁸ Tomáš Svoboda, „Průkopníci mezi bytovkami. Za teplo platí i desetkrát méně než sousedi“, Seznam Zprávy, prosinec 2022, <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-za-teplo-plati-i-desetkrat-min-nez-soused-i-solarni-boom-ovladl-i-bytovky-220812>.

Jaroslav Chudara, „Ceny energií obec neděsí, spaluje biomasu a inspiruje tím ostatní“, iDNES.cz, únor 2022, https://www.idnes.cz/zlin/zpravy/hostetin-vytopna-spaluje-biomasa-cena-energi-ekologie.A220207_649654_zlin-zpravy_hoo.

Cena elektřiny na trhu se odvíjí od nejdražšího zdroje, který je potřeba použít (tzv. merit order). V případě energetické krize tedy vyletěly ceny elektřiny vzhůru zejména kvůli ceně elektřiny vyrobené v plynových zdrojích. Náklady na výrobu obnovitelné, jaderné nebo uhelné elektřiny se nicméně významně nezvýšily, a i proto dnes pozorujeme, jak na energetické krizi zbohatly velké energetické společnosti typu ČEZ, Sev.en Energy nebo EPH.²⁹

Výhodnost obnovitelné energie a komunitní energetiky do velké míry ovlivňuje nastavení vládních politik. Ta má přímý vliv jednak na cenu fosilní elektřiny (např. skrze stále existující přímé i nepřímé dotace),³⁰ jednak na míru podpory investic do OZE (výše dotací, ale i jejich dostupnost pro různé skupiny) i cenu obnovitelné elektřiny (např. skrze nastavení distribučních poplatků, pravidel měření vyrobené elektřiny³¹ apod.). **Snížování nákladů na energie i odolnost vůči zvyšování ceny energií je základní princip, kterým může obnovitelná energie (v rámci komunity) pomáhat s řešením energetické chudoby, legislativní a exekutivní provedení ale určuje, jestli a do jaké míry bude jejich ekonomika životaschopná.**

2.2 Sdílení elektřiny a využití přetoků

Další výhody už jsou již specifické čistě pro komunitní energetiku. Samozásobitelé obecně bojují s tím, jak nakládat s přetoky, které firmy vykupují za poměrně nízké částky (kolem 2 Kč/KWh³² nebo spotové ceny, zatímco zastropovaná cena elektřiny v roce 2023 byla 6 Kč/KWh³³). Samozásobitelé pak přemýšlí, jak přebytky vyrobené elektřiny využít ve stávajících nebo nových spotřebičích, a často tak při instalaci zdroje i zvýší svoji spotřebu.

Komunitní energetika přitom umožňuje sdílení přetoků v rámci energetického společenství, takže nedochází k dilematu mezi spotřebou v domácnosti a prodejem za nízkou cenu (případně ji aktivní zákazník může posílat někomu ze spřízněných odběrných míst). Pokud domácnost naopak elektřinu z komunity získává, stále musí platit distribuční poplatek,³⁴ nicméně neplatí marži dodavateli. Stejně tak obec může využít zdrojů energie např. ze školní střechy pro pokrytí spotřeby bazénu v letních měsících. **Energetické komunity tak mohou svému členstvu snížit výdaje na energie tím, že jsou výhodnější než tarify tradičních**

²⁹ Jakub Zamouřil a Jan Krčál, „Jak se na trhu stanovuje cena elektřiny?“ (Fakta o klimatu, květen 2023), <https://faktaoklimatu.cz/explainery/cena-elektriny-na-trhu>.

Radek Kubala, Veronika Murzynová, a Josef Patočka, „Velká energetická loupež“ (Re-set: Platforma pro sociálně-ekologickou transformaci, 2023), https://re-set.cz/download/2022/reset_loupez_ONLINE_UP1.pdf.

³⁰ Kateřina Davidová, „Infolist k fosilním dotacím“ (CDE, srpen 2023), https://www.cde-org.cz/media/object/2284/cde_fosilni_dotace_v3.pdf.

³¹ Spor o součtové a fázové měření. David Tramba, „Bitva o tři fáze. Záměr vlády usnadnit lidem pořízení malé fotovoltaiky naráží na odpor distributorů elektřiny“, Ekonomický deník, únor 2023, <https://ekonomickydenik.cz/bitva-o-tri-faze-zamer-vlady-usnadnit-lidem-porizeni-male-fotovoltaiky-narazi-na-odpor-distributoru-elektriny/>.

³² Petr Woff, „Výkup elektřiny z fotovoltaiky 2024: výkupní ceny“, Kupní Síla, prosinec 2023, <https://www.kupnisila.cz/vykup-elektriny-z-fotovoltaiky-vykupni-ceny/>.

³³ MPO, „Vláda schválila zastropování cen energií. Pomůže jak domácnostem, tak firmám“, říjen 2022, <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/vlada-schvalila-zastropovani-cen-energi--pomuze-jak-domacnostem--tak-firmam--270228/>.

³⁴ ERÚ má pravomoce určovat distribuční poplatky vč. těch pro komunitní energetiku, současné nastavení zákona snížení nevyžaduje.

firem, zejména pokud je umožněno sdílení elektřiny.³⁵ To potvrzují zahraniční výzkumy. Ty ukazují, že sdílení elektřiny přináší vyšší využití produkované elektřiny, finanční úspory i úspory energie oproti individuálnímu vlastnictví.

- Luz and Silvia 2021: Individuální instalace fotovoltaiky na vinici a obytných domech v Portugalsku přináší 8 % úspory, oproti tomu využití sdílení elektřiny přináší další 4 % úspory.³⁶
- Felice et al. 2022: Individuální instalace FVE v Belgii sníží náklady na energii o 6 až 20%, oproti tomu sdílení elektřiny přidává dalších 4 až 6 % úspor.³⁷
- Petrichenko et al. 2022: Sdílení elektřiny ve skupině litevských domů přináší 20 % úspory oproti individuální spotřebě solární elektřiny.³⁸
- Ceglia et al. 2021: Sdílení elektřiny mezi dvěma kancelářskými budovami v Itálii zajistilo o 79 % vyšší využití vyprodukované elektřiny ze slunce.³⁹
- Ceglia et al. 2022: Sdílení elektřiny mezi třemi domácnostmi v Itálii umožňuje zmírnění energetické chudoby v rozmezí 12–16 %.⁴⁰

Rozdíly ve výsledcích výzkumů ilustrují, že výhodnost přímo závisí na konkrétním nastavení komunity (např. sdílení je výhodnější pro subjekty s různorodými profily spotřeby, viz škola a bazén vs. dva rodinné domy). Energetická komunita také musí vážit různé možnosti instalací: např. instalace elektráren na jednom místě přináší až poloviční úspory z rozsahu, ale zase to znamená sdílení většího množství elektřiny, s čímž rostou distribuční náklady (které mohou představovat výraznou část celkových nákladů systému).⁴¹ Další proměnnou je nastavení legislativy nebo dodatečné náklady na založení a provoz energetického společenství. Tato komplexita vytváří požadavky na významnou míru odbornosti.

2.3 Spotřeba lokální obnovitelné energie

Opakovaně se ukazuje, že pro spotřebitele není cena energie jedinou proměnou při volbě energetických řešení. Lidé oceňují, že jim komunitní energetika přináší lokální obnovitelnou energii, větší nezávislost a váží si i vlivu na sociální spravedlnost. **Důraz na ekonomickou výhodnost komunitní energetiky tak může zastírat další důležité přínosy.**⁴²

³⁵ Annika Bode, „To what extent can community energy mitigate energy poverty in Germany?“, *Frontiers in Sustainable Cities* 4 (25. listopadu 2022): 1005065, <https://doi.org/10.3389/frsc.2022.1005065>.

Florian Hanke a Jens Lowitzsch, „Empowering Vulnerable Consumers to Join Renewable Energy Communities—Towards an Inclusive Design of the Clean Energy Package“, *Energies* 13, č. 7 (2. dubna 2020): 1615, <https://doi.org/10.3390/en13071615>.

³⁶ Guilherme Pontes Luz a Rodrigo Amaro e Silva, „Modeling Energy Communities with Collective Photovoltaic Self-Consumption: Synergies between a Small City and a Winery in Portugal“, *Energies* 14, č. 2 (leden 2021): 323, <https://doi.org/10.3390/en14020323>.

³⁷ Alex Felice et al., „Renewable Energy Communities: Do They Have a Business Case in Flanders?“, *Applied Energy* 322 (září 2022): 119419, <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2022.119419>.

³⁸ Lubov Petrichenko et al., „Economic Viability of Energy Communities versus Distributed Prosumers“, *Sustainability* 14, č. 8 (duben 2022): 4634, <https://doi.org/10.3390/su14084634>.

³⁹ Francesca Ceglia et al., „Small Renewable Energy Community: The Role of Energy and Environmental Indicators for Power Grid“, *Sustainability* 13, č. 4 (únor 2021): 2137, <https://doi.org/10.3390/su13042137>.

⁴⁰ Francesca Ceglia et al., „Addressing Energy Poverty in the Energy Community: Assessment of Energy, Environmental, Economic, and Social Benefits for an Italian Residential Case Study“, *Sustainability* 14, č. 22 (listopad 2022): 15077, <https://doi.org/10.3390/su142215077>.

⁴¹ Guilherme Pontes Luz a Rodrigo Amaro e Silva, „Modeling Energy Communities with Collective Photovoltaic Self-Consumption: Synergies between a Small City and a Winery in Portugal“, *Energies* 14, č. 2 (leden 2021): 323, <https://doi.org/10.3390/en14020323>.

⁴² Michaela Valentová, Michaela Makešová a Lukáš Janota, „Rozvoj komunitní a lokální energetiky v ČR: rozhodování, očekávané přínosy a překážky“, 2022.

Co se týče sdílení elektřiny, majitelé a majitelky fotovoltaiky podpořené z dotačních programů (a to nejčastěji ti z vyšších příjmových skupin) mají v některých obdobích přebytek elektřiny, kterou musí bez možnosti jejího sdílení prodávat, zatímco jejich sousedstvo ji draze kupuje od dodavatelů. V zahraničí se ukazuje, že v obcích existuje určitá solidarita a lidé raději pošlou energii svým sousedům než vzdálené firmě. A z druhé strany, tito sousedé pak zase raději spotřebovávají lokální obnovitelnou energii.⁴³ Při správném nastavení by tak zranitelné a nízkopříjmové domácnosti mohly v rámci komunity využívat přebytečné energie za nižší než tržní ceny (viz dále).

2.4 Společenství sobě

Společenství může poskytnout přístup k obnovitelné lokální energii i lidem, kteří si z jakýchkoliv důvodů nemohou zajistit vlastní výrobu energie. Klasickým příkladem je, že domácnost bydlí v domě, kde není vhodná instalace solárních panelů kvůli poloze nebo provedení střechy. Může se jednat o lidi v nájemním bydlení, kteří nemohou střechu bydlíště využít. Komunitní energetika umožňuje zapojení lidem, kteří by se do toho sami nepustili – ať už z důvodu nedostačujících technických nebo organizačních schopností, časových kapacit, nebo finančních možností, a odstraňuje mnoho překážek pro zapojení zranitelných skupin do energetiky. V podobném duchu mají energetické komunity s podporou samospráv vytvářet sítě, ve kterých lidé sdílí znalosti a poradenství.

2.5 Role pro energetickou transformaci

Komunitní energetika přináší i celou řadu dalších benefitů, které přesahují výhody pro domácnosti samotné. Tento text se jim podrobně nevěnuje, přesto je užitečné je zmínit.

Řízení na straně poptávky: Domácí fotovoltaika (případně baterie⁴⁴) často podporuje tzv. demand-side management, řízení na straně poptávky. To znamená řízení spotřeby energie tak, aby časově odpovídala výrobě.⁴⁵

Snížení spotřeby elektřiny skrz využití přetoků v komunitě: Pokud se elektřina využije v rámci komunity, je menší šance, že domácnosti budou uměle zvyšovat svoji spotřebu s cílem využít přetoky.

Podnikání investic do dekarbonizace, vytváření pozitivního vztahu veřejnosti k OZE: Komunitní energetika může hrát klíčovou roli v rozvoji obnovitelných zdrojů a v jejich akceptaci.⁴⁶

⁴³ Abhigyan Singh et al., „Exploring Peer-to-Peer Returns in off-Grid Renewable Energy Systems in Rural India: An Anthropological Perspective on Local Energy Sharing and Trading“, *Energy Research & Social Science* 46 (prosinec 2018): 194–213, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2018.07.021>.

⁴⁴ Čermáková, „Domácnostem se otevírá cesta, jak vydělat tisíce korun ročně. Pomůžou ČEPSu vyrovnávat síť“, *Obnovitelně*, únor 2004, <https://www.obnovitelne.cz/clanek/2981/domacnostem-se-otevira-cesta-jak-vydelat-tisice-korun-rocne-pomuzou-cepsu-vyrovnavat-sit>.

⁴⁵ UKEN, „Belgie: Analýza nákladů a přínosů komunitní energetiky a sdílení elektřiny“, červen 2023, <https://www.uken.cz/blog/studie-analyza-nakladu-a-prinosu-komunit-a-sdileni-elekriny>.

⁴⁶ Charles R. Warren a Malcolm McFadyen, „Does Community Ownership Affect Public Attitudes to Wind Energy? A Case Study from South-West Scotland“, *Land Use Policy* 27, č. 2 (duben 2010): 204–13, <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2008.12.010>.

3 Současné využití komunitní energetiky k řešení energetické chudoby

Jak jsme viděli, komunitní energetika přináší domácnostem řadu benefitů. Čelí nicméně dvěma rizikům. Zaprvé, hrozí, že nedosáhne svého potenciálu, a to kvůli mnohým překážkám, které jsou zmapované např. ve výzkumu ČVUT.⁴⁷ Jsou to nejasná právní ukotvení a strategie v oblasti OZE, administrativní náročnost, nedostatek informací, nedostatek kapacit a expertizy, nedostatek financí apod. Zadruhé, **hrozí, že komunitní energetika sice ve společnosti zakoření, ale nedostane se k zranitelným domácnostem.**

Výzkumy upozorňují na to, že nové energetické politiky mohou kopírovat a vytvářet nerovnosti, např. skrze nerovnoměrné zatížení domácností náklady na novou infrastrukturu, dotování převážně movitějších aktérů nebo skrze přeměnu pracovního trhu.⁴⁸ Ukazují, že nástroje podpory komunitní energetiky nevěnují dostatečnou pozornost otázce, zda výsledné nastavení umožňuje přístup všem domácnostem. Hrozí, že pokud zranitelné skupiny nebudou zastoupené v energetických komunitách, neúměrně ponесou náklady spojené s energetickou transformací (např. posílení distribuční sítě) skrze distribuční poplatky nebo ceny energie.⁴⁹

V zahraniční praxi se ukazuje, že **zranitelní zákazníci často nemají prospěch z nových energetických politik, protože nebývají zastoupeni v energetických komunitách ani obnovitelných projektech.** Naopak z výzkumů vyplývá, že členy komunit jsou typicky muži středního věku nebo senioři s vyššími příjmy a vyšším, často technickým vzděláním. V německých energetických komunitách se 80 % členů identifikuje jako muži, 42 % členů je starších 55 let, celé tři čtvrtiny jsou starší 45 let. Polovina členů má vysokoškolské vzdělání, převládají vyšší příjmové skupiny. Jiné skupiny, zejména ty nízkopříjmové, zůstávají méně zastoupené.⁵⁰ Zároveň z energetických komunit, které vyrábějí obnovitelnou elektřinu, více benefitují technologicky vybavenější a elektrifikovanější domácnosti, typicky ty, které mají zateplené obydlí, tepelné čerpadlo, případně elektromobil – tedy zase vyšší příjmové skupiny.⁵¹

Bariéry pro založení a vstup do komunity, se kterými se potýkají samosprávy i jednotlivci (jako je nedostatek času, financí, znalostí, kontaktů apod.), jsou pro zranitelné skupiny často **znásobené**. V zahraničí jen málo existujících energetických komunit začleňuje zranitelné domácnosti, někdy i navzdory jejich snaze. Naráží na překážky ekonomické, související s finanční nestabilitou domácností

⁴⁷ Michaela Valentová, Michaela Makešová a Lukáš Janota, „Rozvoj komunitní a lokální energetiky v ČR: rozhodování, očekávané přínosy a překážky“, 2022.

⁴⁸ Florian Hanke, Rachel Guyet a Marielle Feenstra, „Do Renewable Energy Communities Deliver Energy Justice? Exploring Insights from 71 European Cases“, Energy Research & Social Science 80 (říjen 2021): 102244, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102244>.

⁴⁹ Florian Hanke a Jens Lowitzsch, „Empowering Vulnerable Consumers to Join Renewable Energy Communities—Towards an Inclusive Design of the Clean Energy Package“, Energies 13, č. 7 (duben 2020): 1615, <https://doi.org/10.3390/en13071615>.

⁵⁰ Özgür Yildiz et al., „Renewable Energy Cooperatives as Gatekeepers or Facilitators? Recent Developments in Germany and a Multidisciplinary Research Agenda“, Energy Research & Social Science 6 (březen 2015): 59–73, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2014.12.001>.

⁵¹ Bernadette Fina, Miriam Schwebler, a Carolin Monsberger, „Different Technologies' Impacts on the Economic Viability, Energy Flows and Emissions of Energy Communities“, Sustainability 14, č. 9 (duben 2022): 4993, <https://doi.org/10.3390/su14094993>.

a finanční nejistotou projektů. Kromě toho iniciátoři komunit často neumí zranitelné skupiny zapojit, neznají jejich potřeby nebo nemají na takové aktivity kapacity.⁵²

Nakonec je nutné upozornit na mylné zobecnění, že každý lokální projekt je automaticky společensky přínosný, demokratický, spravedlivý nebo udržitelný. Takový zromantizovaný pohled svádí k přístupu, kterému se říká lokální past.⁵³ I energetické komunity mohou fungovat nespravedlivě. Stejně tak se nesmíme poddat přesvědčení, že energetickou chudobu mají řešit zejména energetické komunity. Často může být vhodné řešit situaci zranitelných domácností ve spolupráci s běžnými dodavateli energií, kteří mají finance, kapacity i schopnosti zranitelným domácnostem pomáhat – jde jen o správné nastavení pravidel a spolupráce s vládou.

4 Podmínky, za kterých může komunitní energetika přispět k řešení energetické chudoby

Zbývá tedy nejednoduchá otázka, jak nízkopříjmové domácnosti do komunitní energetiky zapojit. **Co je potřeba udělat?** Schválení novely Lex OZE II odstranilo největší překážku pro rozvoj komunitní energetiky, pro její podporu je v českém kontextu potřeba udělat ještě celou řadu věcí. Zde se ale zaměříme na souvislost s energetickou chudobou.

Jak bylo řečeno, komunitní energetika není primární řešení energetické chudoby, nicméně může být jeho součástí. Základem je uvědomění, že **nízkopříjmové a zranitelné domácnosti čelí větším překážkám pro zapojení do komunitní energetiky než zbytek populace.**

4.1 Ekonomické bariéry

Celkem 20 % českých domácností si nemůže dovolit zaplatit mimořádný výdaj ve výši 13 600 Kč, z desetiny nejchudších domácností je to téměř 50%.⁵⁴ 37% českých domácností zároveň nevystačí se svým příjmem nebo jsou na konci měsíce na nule, tedy nic neušetří.⁵⁵ Pro takové domácnosti může být obtížné zapojit se do energetické komunity, pokud je podmínkou vstupu počáteční investice. A to je zároveň jednoduchý způsob, jak může stát zranitelné domácnosti podpořit – pokrytím počátečního finančního příspěvku.

Druhou možností je podpora takových komunit, které nevyžadují počáteční investici, protože je pokryta z půjčky splácené skrze poplatky na energie. **Takovou formu energetických komunit může stát podporovat zvýhodněnými úvěry nebo poskytnutím záruk na bankovní úvěry.**

⁵² Florian Hanke, Rachel Guyet a Marielle Feenstra, „Do Renewable Energy Communities Deliver Energy Justice? Exploring Insights from 71 European Cases“, Energy Research & Social Science 80 (říjen 2021): 102244, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102244>.

⁵³ Philip Catney et al., „Big Society, Little Justice? Community Renewable Energy and the Politics of Localism“, Local Environment 19, č. 7 (srpen 2014): 715–30, <https://doi.org/10.1080/13549839.2013.792044>.

⁵⁴ Helena Kovářová, „Příjmy a životní podmínky domácností – 2022“ (ČSÚ, 2023), <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-7isum3msez>.

⁵⁵ PAQ Research, „Česko 2022: Život k nezaplacení“ (Český rozhlas, 2024), <https://data.irozhlas.cz/zivot/typologie/>.

Kdo zaplatí za fotovoltaiku?

Když si fotovoltaiku pořídí jedna domácnost na vlastní náklady, vyrobenou elektřinu spotřebovává zadarmo. V energetickém společenství nebo skupině aktivních zákazníků se mohou domácnosti (případně samospráva, její příspěvkové organizace apod.) spojit a pořídít zdroj energie společně z vlastních zdrojů nebo s pomocí půjčky. Členstvo si tedy musí ustanovit, jak bude původní investici financovat či splácet a jak bude přijímat rozhodnutí.

V některých komunitách je určena minimální výše vkladu pro nabytí členství, což může odrazovat nízkopříjmové domácnosti. V jiném případě se komunita může domluvit, že investici pokryje půjčka (ať už od členů, nebo vnějších investorů) a členstvo ji postupně splatí skrze měsíční poplatky za spotřebovanou elektřinu. Jakmile je původní investice splacena, komunita zdroj plně vlastní a elektřinu spotřebovává zadarmo – případně za poplatek na údržbu nebo na pořízení nového zdroje. Rozhodování je možné nastavit družstevně (jeden hlas na jedno členství) nebo podle vlastnictví (počet hlasů podle vkladu či postupných příspěvků).⁵⁶

Jiná situace nastává, pokud se do komunity chce přidat subjekt, který již zdroj energie (typicky fotovoltaiku) vlastní a v energetické komunitě vidí příležitost smysluplně využít přebytek energie, kterou sám nespotebuje. První výzkumy ukazují, že pro takové domácnosti není prodejní cena elektřiny první a jedinou proměnnou. Např. v Nizozemsku by byli vlastníci fotovoltaiky a členové energetických komunit **z 46 % ochotni poskytnout přebytek zdarma jiné domácnosti, která si nemůže elektřinu dovolit**. 30 % z nich by ji poskytlo zdarma pro místní veřejné služby (např. školu), 18 % někomu známému a 8 % někomu z okolí, koho neznají.⁵⁷ **To vybízí k myšlence, že ekonomické modely komunitní energetiky mohou být nastaveny solidárně**, tedy že domácnosti v sociálním bydlení, seniorské domácnosti, domácnosti lidí v invalidním důchodu nebo nízkopříjmové domácnosti mohou získat nárok na nižší cenu přebytečné elektřiny. Tento princip dává smysl zejména v kontextu zhruba 50% státní podpory, kterou vlastníci domácích elektráren získávají na jejich instalaci.

Podobu energetických komunit vč. jejich vztahu k energetické chudobě bude nutně určovat to, kdo na sebe vezme roli iniciátorů a tahounů projektu. Ti totiž často řídí rozhodování, významně formují kulturu komunity a zavádějí pravidla, normy a přesvědčení. Kultura komunity má pak výrazný vliv na rozhodnutí, kdo se stane členem organizace a kdo ne.⁵⁸ Dá se předpokládat, že v českém kontextu budou tuto roli nejčastěji zaujímat obce, městské organizace, případně spolky apod. (vč. místních akčních skupin, kulturních center nebo třeba církve). Dá se zároveň předpokládat, že energetické komunity získají nějakou formu státní podpory – s tou se počítá v rámci Modernizačního fondu v programu KOMUNERG nebo ve výzvě č. 7/2023 na zakládání energetických společenství z Národního plánu obnovy. **V podpůrných programech lze vyhradit bonusovou částku, kterou mohou komunity čerpat pod podmínkou zapojení zranitelných domácností, případně takové komunity systematicky dostávat přednost.**

⁵⁶ Christina Hoicka et al., „Implementing a Just Renewable Energy Transition: Policy Advice for Transposing the New European Rules for Renewable Energy Communities“, SSRN Electronic Journal, 2020, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3729512>.

⁵⁷ Respondenti mohli vybrat více možností. Elena Georgarakis et al., „Keep It Green, Simple and Socially Fair: A Choice Experiment on Prosumers' Preferences for Peer-to-Peer Electricity Trading in the Netherlands“, Energy Policy 159 (prosinec 2021): 112615, <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2021.112615>.

⁵⁸ Florian Hanke, Rachel Guyet a Marielle Feenstra, „Do Renewable Energy Communities Deliver Energy Justice? Exploring Insights from 71 European Cases“, Energy Research & Social Science 80 (říjen 2021): 102244, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102244>.

La Energía Del Cole ve Španělsku:⁵⁹

Projekt La Energía Del Cole (Energie školy) je iniciativou místních ve městě Arroyomolinos de León s tisícem obyvatel. Jeho cílem je instalace 42 kwp fotovoltaiky na rozlehlou střechu místní školy, která má bojovat proti energetické chudobě a poskytovat zdroj elektřiny pro rodiny. Projekt byl financován místní komunitou skrz crowdfundingovou kampaň a kromě toho, že instaloval panely měl i vzdělávací funkci pro studentstvo. Z projektu vznikla energetická komunita Arroyo Alumbra.⁶⁰

Jak bylo řečeno, instalace fotovoltaiky a zapojení do komunitní energetiky je výhodnější pro elektrifikované a zateplené domácnosti. Třetina domácností v energetické chudobě žije ve vlastním rodinném domě, dvě třetiny v bytě.⁶¹ Pro vlastníky rodinných domů a bytových domů funguje program Nová zelená úsporám (NZÚ) na energetickou účinnost i solární panely, který skrz podmínky zhruba 50% spolufinancování a zpětného financování míří na vyšší příjmové skupiny. Pro nízkopříjmové domácnosti v rodinných domech funguje program NZÚ Light, který na rozdíl od původní NZÚ poskytuje až 100 % částky na investici a zálohy předem, nicméně jen do částky 240 tisíc.⁶² Program začal fungovat v lednu 2023 a má tak z hlediska rozsahu podpory domácností v porovnání s déle trvající NZÚ co dohánět. Nakonec, v nájemních bytech žije poměrově nejvíc energeticky chudých domácností, proto by zajištění právě jejich energetické účinnosti mělo být prioritou, přitom zde je realizace opatření nejsložitější. Řešením je zavedení minimálních požadavků na energetickou náročnost bytových domů a cílená finanční i nefinanční podpora.⁶³ **Obecně lze říct, že se státní podpora energetických úspor a fotovoltaiky zatím dostávala spíše k movitějším domácnostem, žádoucí je naopak její přesměrování k nejzranitelnějším skupinám.**

V některých případech mohou mít nízkopříjmové domácnosti problém s placením měsíčních příspěvků za elektřinu do rozpočtu energetické komunity. Ze zahraničních zkušeností vyplývá, že funkčním řešením je nastavení jasných a spravedlivých podmínek a postupů pro neplatiče a zároveň že pro takové domácnosti je příhodnější platit po menších a častějších splátkách.⁶⁴

⁵⁹ Greenpeace, „La energía del cole, un ejemplo de comunidad energética“, Greenpeace España, viděno 29. leden 2024, <https://es.greenpeace.org/es/noticias/la-energia-del-cole-un-ejemplo-de-comunidad-energetica-hecha-realidad/>.

⁶⁰ Diecisiete Coop, „Arroyo Alumbra“, říjen 2022, <https://diecisiete.coop/arroyo-alumbra/>.

⁶¹ Přesněji 46 % domácností v energetické chudobě žije v pronajimaném bytě, 15 % ve vlastním bytě. Jan Klusáček et al., „Energetická chudoba a její řešení“ (Hnutí DUHA. Ostravská univerzita, Platforma pro sociální bydlení, Za bydlení, listopad 2022), https://hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2023/01/soc_bydleni_finalni_jedna_strana_opr.pdf.

⁶² Zatímco v NZÚ jen dotace na zateplení má maximum 950 tisíc, všechna opatření mohou přesáhnout příspěvek 1 milionu Kč. SFŽP, „Dotace pro rodinné domy Standard – Nová zelená úsporám“, 2023, <https://novazelenausporam.cz/rodinne-domy/standard/>.

⁶³ Pozor je potřeba dát zejména na tzv. renovice – tedy fenomén, kdy jsou v souvislosti s rekonstrukcí vč. zateplení vystěhovány původní domácnosti a byt je pronajat movitější skupině. Viz Dimitris Papantonis et al., „How to Improve Energy Efficiency Policies to Address Energy Poverty? Literature and Stakeholder Insights for Private Rented Housing in Europe“, Energy Research & Social Science 93 (listopad 2022): 102832, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102832>.

Jan Klusáček et al., „Energetická chudoba a její řešení“ (Hnutí DUHA. Ostravská univerzita, Platforma pro sociální bydlení, Za bydlení, listopad 2022), https://hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2023/01/soc_bydleni_finalni_jedna_strana_opr.pdf.

⁶⁴ Annika Bode, „To what extent can community energy mitigate energy poverty in Germany?“, Frontiers in Sustainable Cities 4 (25. listopadu 2022): 1005065, <https://doi.org/10.3389/frsc.2022.1005065>.

Sun4all v Itálii:

Pilotní projekt Sun4all¹ (Slunce pro všechny) v Římě zajišťuje, že 200 zranitelných domácností začne využívat elektřinu z fotovoltaiky na městských budovách (zejména na školách) a zároveň se stane spolujednateli fotovoltaiky. Zranitelné domácnosti jsou vybírány z blízkosti fotovoltaiky podle indikátorů jako nízký příjem, žádost rodiny o využití bonusu na energie, příslušnost k blokům sociálního bydlení, stav zachování budov apod. Účast v programu je bez poplatků a poskytnutá elektřina je zdarma, a účastníci mohou navíc využít konzultací a workshopů k energetické účinnosti na základě dat o jejich spotřebě. Projekt funguje díky spolupráci projektu, města a operátora místní distribuční soustavy Areti ve většinovém vlastnictví města.¹ Probíhá v dalších třech městech a je inspirován podobným konceptem s názvem Solar for All z New Yorku.¹

4.2 Nefinanční bariéry

Riziko dalšího růstu nerovnosti spočívá i v tom, že **podpora účasti v energetice se často týká pouze finančního zajištění**. Zatímco organizovanější skupiny a komunity mohou potenciálně z těchto systémů těžit, ostatní méně aktivní komunity mohou ještě více zaostávat.⁶⁵ Zranitelné domácnosti potřebují kromě finanční i další podporu pro participaci v energetických komunitách, zejména organizační.⁶⁶

Zranitelné domácnosti mají obecně méně sociálního kapitálu a často nejsou součástí svépomocných a proaktivních skupin, které by měly kapacitu zakládat energetická společenství. Na to je navíc potřeba volný čas, organizační schopnosti i základní finanční a jiné znalosti, to všechno je častější u vyšších příjmových skupin. Jinými slovy, **energetické komunity pravděpodobně samy nevzniknou tam, kde jsou nejvíce potřeba**, a tam je nejvíce potřebná veřejná podpora.⁶⁷

Jak může nefinanční podpora vypadat? Zejména se jedná o navýšení a zpřístupnění expertní podpory (ať už technické, ekonomické, právní, nebo administrativní), protože jak bylo řečeno, mnohostranná komplexita zakládání energetických komunit vyžaduje široké odborné znalosti. Administrativní podpora garantovaná místními akčními skupinami funguje u podávání žádostí do NZÚ Light, energetičtí koordinátoři a poradci jsou nicméně často vytíženi a nedostává se kapacity na komunitní energetiku.

Vláda může zároveň ustanovit entitu, která bude umožňovat co nejjednodušší průběh zakládání energetických společenství, např. skrze poskytnutí vzorů smluv pro založení právní entity, vytvoření poradenské služby pro telefonické dotazy zájemců o komunitní energetiku, sdílením dobré praxe apod.

⁶⁵ Philip Catney et al., „Big Society, Little Justice? Community Renewable Energy and the Politics of Localism“, *Local Environment* 19, č. 7 (srpen 2014): 715–30, <https://doi.org/10.1080/13549839.2013.792044>.

⁶⁶ Florian Hanke a Jens Lowitzsch, „Empowering Vulnerable Consumers to Join Renewable Energy Communities—Towards an Inclusive Design of the Clean Energy Package“, *Energies* 13, č. 7 (duben 2020): 1615, <https://doi.org/10.3390/en13071615>.

⁶⁷ Philip Catney et al., „Big Society, Little Justice? Community Renewable Energy and the Politics of Localism“, *Local Environment* 19, č. 7 (srpen 2014): 715–30, <https://doi.org/10.1080/13549839.2013.792044>.

V **Rakousku** funguje **Národní koordinační kancelář pro komunitní energetiku**, která se stará o podporu energetických komunit. Zájemci a zájemkyně o komunitní energetiku zde mohou najít mapu existujících společenství, vzory smluv pro založení energetického společenství, seznam prověřených dodavatelů energetických instalací (obrana proti podvodům a nedůvěryhodným zakázkám), vysvětlující grafiky o legislativním a technickém fungování komunitní energetiky, telefonní linku pro dotazy i odkazy na poradenská centra v regionech.⁶⁸

Závěr

Komunitní energetika nepatří mezi prioritní řešení energetické chudoby – těmi jsou podpora zateplení, sociálního bydlení nebo přímá finanční pomoc. Energetické komunity jsou nicméně prakticky jediným způsobem, jak se mohou domácnosti (a zejména ty v energetické chudobě) aktivně zapojit do energetiky a jak mohou řešit energetickou chudobu díky snížení nákladů na elektřinu, větší odolnosti vůči zvyšování cen energie nebo vytváření místní svépomocné komunity.

Prostřednictvím produkce lokální obnovitelné energie se mohou energetické komunity podílet nejen na odklonu od energetického systému založeného na fosilních palivech, jejichž spalování způsobuje klimatickou změnu. Dobře zavedená podpora komunitní energetiky může přispět k tomu, aby byla přístupnou příležitostí pro všechny skupiny obyvatel.

⁶⁸ Klima- und Energiefonds, „Österreichische Koordinationsstelle für Energiegemeinschaften (Rakouská koordinační kancelář pro energetické komunity)“, 2024, <https://energiegemeinschaften.gv.at/>.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

Kristina Zindulková

Kristina Zindulková je analytičkou AMO. V Klimatýmu se zabývá otázkou, jak dekarbonizovat českou ekonomiku a přitom zamezit negativním sociálním dopadům v uhelných regionech. Kristina absolvovala studia environmentalistiky a veřejné ekonomie na Masarykově univerzitě s krátkým výletem do Kanady, nyní studuje magisterský program v socio-ekologické ekonomii ve Vídni a v Paříži. S AMO spolupracuje od roku 2017: podílela se na přípravě Pražského studentského summitu, kde působila jako předsedkyně Environmentálního shromáždění OSN. Kromě toho pracovala na tématech udržitelnosti na Ministerstvu zahraničních věcí a byla součástí výzkumného projektu na Masarykově univerzitě. Účastnila se výzkumu v horských lesích na Slovensku a v Rumunsku i mapování vodních toků v projektu Společně proti suchu a povodním.

kristina.zindulkova@amo.cz

Peer-review: Oldřich Sklenář